

14. *Melentiev V. S.* Elektricheskie avtomobili sistemy Y. V. Romanova. Sankt-Peterbug-Moskva: Sobranie inzhenerov putey soobshcheniya, 1901. 48 s.
15. *Iskovych-Lototskyi R. D., Sevostianov I. V.* Istoriia inzhenernoi diialnosti: navchalnyi posibnyk. Vinnytsia: VDTU, 2003. ch. 2. 128 c.
16. *Dubovskoy V. I.* Avtomobili i mototsykly v Rossii (1896–1917 gg.). Moskva: Transport, 1994. 302 s.
17. *Mansurov A. M.* Avtomobili na postamentakh: navchalnyi posibnyk. Kyiv, 1995. 46 s.
18. *Maslennikov R. R.* Lektsii po istorii avtomobilnoi nauki i tekhniki. Kemerovo: KHTU, 2000. 174 s.
19. *Derkach O. P., Bei N. O.* Rozvytok avtomobilnoho transportu v SRSR 1920-kh – pochatku 1990 rr.: monohrafiia. Kyiv: NUBiP Ukrainy, TsP «KOMPRINT», 2017. 838 s.
20. *Shugurov L. M.* Razvitie avtomobilestroeniya SSSR v 1918–1929 gg. Obzor. Moskva, 1969. 56 s.
21. *Mansurov A. M.* Avtomobilnyu transport: vvedenie i spetsialnost. Kiev, 1985. 120 s.
22. Osnovnye etapy razvitiya avtomobilnoy promyshlennosti SSSR. Avtomobilnaya promyshlennost. 1970. №1. S. 1–3.
23. *Prokofeva E. Yu.* Otechestvennaya avtomobilnaya promyshlennost: etapy razvitiya, struktura i organizatsiya upravleniya, nauchno-issledovatel'skaya baza (1896–1991 gg.). Toliatti-Samara: OOO «Izdatel'stvo As Gard», 2010. 290 s.
24. *Kiselev I. I., Dobrokhoto V. Ya., Novikov A. V.* Gorkovskiy avtomobilnyu. Moskva: Mysl, 1981. 303 s.
25. *Vasilenko M. A.* Otechestvennye avtomobili. Kiev: Tekhnika, 1976. 128 s.
26. *Zeitlin J.* Between Fordism and Flexibility: The Automobile Industry and Its Workers. Cambridge: Palgrave Macmillan, 1991. 335 p.
27. Uralskiy avtomobilnyu zavod. Avtomobil. 1944. № 7–8. S. 10–16.
28. *Ivanov K. P.* 25 let NIITavtopromu. Avtomobilnaya promyshlennost. 1970. № 8. S. 2–5.
29. *James M., Flammang J.* Cars of the Fabulous 50s: A Decade of High Style and Good Times. Publications International, 2001. 206 p.

Бей Н. А.

Исторические особенности производства автомобилей во второй половине XIX – первой половине XX веков.

Установлены исторические особенности производства автомобилей в мире, в Русской империи и СССР на протяжении второй половины XIX – первой половины XX веков. Определено, что автомобильная промышленность СССР в своем становлении прошла две стадии: серийное и массовое производство, где первостепенное положение занимали грузовые автомобили, второстепенное – легковые.

Ключевые слова: исторические особенности, развитие, производство автомобилей, автомобилестроение, двигатель внутреннего сгорания.

Bey N. O.

Historical features of car production are in the second half of XIX – first half of XX of centuries.

The historical features of car production are set in the world, in the Russian empire and USSR during the second half of XIX – first half of XX of centuries. Certainly, that motor industry of the USSR in becoming passed two stages: mass and mass production, where primary position was occupied by trucks, second-rate – automobile.

Key words: historical features, development, car, motor industry production, engine of internal combustion.

УДК 636.5.082/085:001:477

В.В. МЕЛЬНИК

**НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ГУСІВНИЦТВА
В УРСР У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ**

В історичній ретроспективі розглянуто розвиток гусівництва в Українській РСР у другій половині ХХ ст. Встановлено, що розведення гусей було організовано переважно на фермах колгоспів і радгоспів, з 1970-х років – і на деяких промислових птахофабриках. Розкрито основні особливості наукового забезпечення гусівництва в УРСР і наведено виробничі та економічні показники діяльності ферм з розведення гусей.

Ключові слова: гусівництво, колгоспи, годівля гусей, утримання гусей, вирощування гусенят на м'ясо, інкубаторно-птахівницькі станції.

Гусівництво для України є традиційною галуззю. Так, станом на 1 січня 1990 р. в УРСР поголів'я гусей становило 47% (1,6 млн. голів) від загальної кількості цієї птиці в СРСР [1, с. 3].

Про гусівництво в Україні за часів царської Росії розповів киянин Д.І. Герасімов у практичному посібнику «Основы промыслового птицеводства», який було видано у 1914 році. Зокрема він зазначає «В Волынской и Подольской губерниях птицеводный промысел сосредоточен, главным образом, на разведении гусей ... На внутреннем рынке идут ... пух и перо; битая птица отправляется в Варшаву, а живые гуси направляются за границу» [2, с. 263].

Після 1917 року в Радянському Союзі прагнули якнайшвидше збільшити виробництво продуктів птахівництва (яєць і м'яса) у селянських господарствах, щоб «... побільшити продаж продуктів птахівництва за кордон: до Німеччини, Австрії та інших держав. З другого боку ... збільшити споживання продуктів птахівництва всією нашою людністю» [3, с. 3-4]. При цьому основну увагу приділяли розведенню курей: «Головний прибуток од птахівництва залежить від продажу яєць» [3, с. 9]. Вирішення проблеми виробництва м'яса вбачали у розвитку качківництва. Гусівництву в УРСР на той час належної уваги не приділяли. І, якщо станом на 1 січня 1941 року на колгоспних птахофермах республіки породних курей було вже 84,8%, а качок – 75,1, то гусей – лише 25% [4, с. 6]. Приділяти увагу гусівництву в УРСР та СРСР загалом почали лише у другій половині ХХ століття. Наразі в історичній та іншій літературі відсутні узагальнені публікації щодо розвитку гусівництва в УРСР у цей період.

Отже, *метою роботи* було дослідити науково-організаційні засади розвитку гусівництва в УРСР у другій половині ХХ століття.

В УРСР у другій половині ХХ ст. гусей утримували на птахофермах колгоспів та радгоспів. При цьому ведення гусівництва було екстенсивним. Гусей утримували у тих господарствах де були водойми, а також пасовища, для забезпечення цієї птиці зеленими кормами. Гусівництво повинно було бути найбільш економічно вигідним. Н.Д. Кондратюк зазначає: «... при отсутствии надлежащих пастбищ на содержание одного гуся до шестимесячного возраста расходуется около 20 кг концентрированных кормов, а при содержании на пастбище на одного гуся в этом же возрасте расходуется всего лишь 5,5 кг корма» [5, с. 6]. За такого методу, з використанням пасовищ, гусенят на м'ясо вирощували до 180-добового віку [6, с. 269].

На початку 1950-х років у колгоспах гусенят виводили як під квочками, так і одержували молодняк від інкубаторно-птахівницьких станцій (ІПС). У 1951 р. на Ніженській ІПС було проінкубовано 19.798 гусячих яєць і одержано вивід гусенят на рівні 58,8%, а по окремих партіях даний показник був навіть дещо вищим [7, с. 16]. Щоб одержувати задовільні результати інкубації, зоотехнічний персонал Ніженської ІПС систематично контролював умови утримання й годівлі дорослого поголів'я гусей на птахівничих фермах. Відпрацьовували і режими інкубування яєць, одержуючи порівняно високий вивід гусенят при охолодженні яєць, починаючи з 15-ї доби інкубації. Чотирирічний практичний досвід роботи цієї ІПС засвідчив, що інкубувати гусячі яйця можна не лише ранньої весни, а й у літні місяці, до припинення несучості гусок, при цьому вивід молодняку суттєво не відрізняється. Проте за результатами інкубування гусячих яєць на Миргородській ІПС вивід гусенят становив лише 40% [8, с. 8]. У 1952 р. на Краснокутській ІПС Харківської області за сезон було проінкубовано 7000 гусячих яєць і виведено 4.739 гусенят. При цьому вивід становив 67,7%, виводимість яєць 82,4% [9, с. 16].

Роботу ІПС в УРСР контролювали вчені Української науково-дослідної станції птахівництва. Так, наприклад, з 27 травня по 27 липня 1952 р. були проведені курси підвищення кваліфікації зоотехніків ІПС, на яких навчались близько 50 спеціалістів із

різних областей УРСР. Заняття проводили А.У. Биховець, М.В. Дахновський, М.Г. Курдюков, Н.Н. Золотов та інші [10, с. 30].

Слід зазначити і низьку несучість гусок. Так, у колгоспі ім. Сталіна Миколаївської області у 1951 р. на одну гуску одержано 20 яєць [11, с. 22].

Варто зауважити, що результати інкубації гусячих яєць залежать не лише від техніки інкубації, але і від їхньої якості. Результати досліджень вчених Української науково-дослідної станції птахівництва А.У. Биховця і З.М. Гридасової [12, с. 27], які були проведені на гусях різних порід на експериментальній базі, свідчать, що внаслідок годівлі дорослих гусей неповноцінними зерновими відходами знизилась їх несучість у 3 рази, а відходи інкубації яєць збільшилися у 2 рази, у той же час утримання гусей на водних вигулах позитивно вплинуло на виводимість яєць.

Загалом вважалось, що у колгоспах можна розводити гусей тільки за умов наявності у господарстві пасовищ та ставків чи інших водяних вигулів для цієї птиці.

Як відомо, розвиток птахівництва, як і тваринництва в цілому, є неможливим без міцної кормової бази. Про проблеми з кормовиробництвом свідчать матеріали Пленуму ЦК КПРС (25-31 січня 1955 р.): «Рік у рік не виконуються плани по виробництву комбікормів, рибацького і м'ясо-кісткового борошна для потреб тваринництва, особливо птахівництва. Незважаючи на те, що згодовування зернофуражу та інших концентратів ... птиці у вигляді комбікормів більш ефективно, досі не організовано виробництва комбікормів із сировини колгоспів і радгоспів» [13, с. 30].

Для забезпечення розвитку гусівництва українські вчені у період після Другої світової війни на базі дослідного господарства «Борки» Харківської області вели селекційно-племінну роботу зі створення великої сірої породи гусей, яку було затверджено Міністерством сільського господарства СРСР лише у 1956 р. [4, с. 12].

Як засвідчують результати дослідження, гусівництво у 1960-х рр. характеризується занепадом. Передусім, значно зменшилось поголів'я гусей не лише в УРСР, а й у СРСР загалом. І якщо на початку 60-х років у птахівницьких господарствах громадського сектору СРСР було 2,3-2,5 млн. гусей, то у 1968-у – 241,7 тис. голів [1, с. 2], що у 9,5-10,3 разів менше. Це відбулось внаслідок переведення громадського птахівництва на промислову основу. Як відомо, після Постанови Центрального Комітету КПРС і Ради Міністрів СРСР від 3 вересня 1964 р. «Об организации производства яиц и мяса птицы на промышленной основе» [14, с. 512-517] почалась масова організація великих спеціалізованих птахівницьких господарств і ферм. Гуси ж, порівняно з курми і качками, є менш продуктивними, що й зумовило зменшення їхнього поголів'я. Щоб розвивати гусівництво, необхідно було розробити методи інтенсивного вирощування гусенят на м'ясо. Над вирішеннями цієї проблеми працювали вчені Всесоюзного науково-дослідного і технологічного інституту птахівництва (ВНДТИП). Для гусей характерна сезонність яйцекладки, а тому, щоб організувати вирощування молодняку в осінньо-зимовий період, необхідно було стимулювати у гусок повторний цикл яйцекладки.

П. Салеев у 1965 р. провів дослідження на гусях великої сірої породи і після закінчення першого циклу яйцекладки у гусок було викликано повторний цикл. Для цього спочатку скоротили світловий день до 7 год., зберігаючи повноцінну годівлю, і на такому режимі гуси знаходились у період з 20 липня по 11 серпня. За цей період гуси інтенсивно перелиняли і з 11 серпня гусей поступово перевели на 14-год. світловий день. Статеву активність гусаки почали проявляти за 20-30 діб до початку яйцекладки у гусок. За осінній цикл було одержано по 16,4 яйця від кожної гуски, а разом за рік – 53 яйця. Заплідненість яєць становила 77,2%, а їхня виводимість – 91,1%. Виведений молодняк вирощували на глибокій підстилці у брудергаузі з водотрубною системою обігріву. По мірі забруднення підстилки настеляли шар свіжої тирси. Гусенят вирощували до 60-добового віку, годували повнораціонними комбікормами і

при цьому вивчали вплив різного вмісту сирого протеїну та обмінної енергії на їх м'ясну продуктивність. У результаті виявилось, що найкращі результати мали гусенята у віці забою при рівні у комбікормі 18 і 20% сирого протеїну та 2811 і 3067 ккал/кг обмінної енергії. Гусенята у віці забою мали живу масу відповідно 4600 і 4570 г, а витрати корму становили 3,09-2,93 кг/кг приросту [15, с. 15-16].

У 1970-х рр. з'явилися результати наукових розробок учених Всесоюзного науково-дослідного інституту розведення і генетики сільськогосподарських тварин, які рекомендували у практиці птахогосподарств СРСР, які розводили гусей, батьківське поголів'я цієї птиці утримувати у кліткових батареях [16, с. 26-27]. Однак дані рекомендації не набули поширення. У цей період уряд СРСР приділяє увагу проблемі виробництва м'яса птиці. Так, Н. Руденко зазначає: «Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР «О мерах по увеличению производства мяса птицы» направлено на то, чтобы ... в полной мере и в максимально сжатые сроки использовать возможности мясного птицеводства для ускоренного наращивания темпов выпуска мяса наиболее экономически эффективными методами». [17, с. 3]. А. Коваленко, характеризуючи розвиток м'ясного птахівництва в Україні, вказує, що у 1976 р. «... удельный вес птицы в общих заготовках мяса в республике составил всего 6,2%. К тому же 38% птичьего мяса приходится на долю птицефабрик и ферм яичного направления. Бройлеры же составляют немногим больше четвертой части. Возможности колхозов и совхозов позволяют значительно увеличить производство индюшиного и гусиного мяса, пользующегося большим спросом» [18, с. 7].

Практично, гусівництво не відповідало вимогам промислового птахівництва. Його розвиток гальмувався, передусім, низьким рівнем автоматизації трудомістких процесів. Одним із важливих ланцюгів виробництва м'яса гусей є годівля птиці. Автоматизувати і механізувати цей процес на тому етапі було неможливо, внаслідок специфіки типу годівлі (вологого і комбінованого). Це є можливим лише при використанні сухих повнораціонних комбікормів. А вказівка була: «При выращивании на мясо водоплавающей птицы, особенно гусей, даже при интенсивной системе производства надо применять такие методы кормления, при которых можно в большом количестве использовать дешевые и менее дефицитные зеленые, сочные и грубые корма» [17, с. 6].

Наприкінці 1970-х рр. ферми з розведення гусей з'явилися і в структурі промислових птахофабрик. Наприклад, станом на 1 січня 1978 р. на Гаврилівській птахофабриці Вишгородського району Київської області налічувалось 3000 голів дорослих гусей і 1000 молодняку [19, с. 3].

Вирощування гусенят на м'ясо часто було збитковим для господарства. Так, наприклад, у колгоспі імені Кутузова Татарбунарського району Одеської області у 1978 р. собівартість 100 кг приросту живої маси гусей становила 167,6 крб., а реалізаційна ціна – 116,3 крб., а в 1979-му – відповідно 163,7 і 160,2 крб. [20, с. 8]. Однак у колгоспі «Маяк» Чорнобаївського району Черкаської області у 1983 році собівартість 100 кг гусячого м'яса становила 118,7 крб., а 1000 яєць – 434,95 крб. Загалом колгосп одержав від гусівництва 200 тис. крб. чистого прибутку, а рентабельність цієї підгалузі становила 64% [21, с. 20].

У цей період в УРСР у колгоспах і радгоспах гусей утримували переважно у переобладнаних тваринницьких приміщеннях з вигулами, повсюдно використовували природні і штучні водойми [22, с. 18; 23, с. 20-21]. У непродуктивний період для гусей максимально використовували зелені корми, трав'яне борошно, комбінований силос, коренеплоди, що дозволяло економити концентровані корми [21, с. 19].

Уряд СРСР вимагав використовувати усі резерви і можливості, щоб збільшити виробництво м'яса птиці і в тому числі за рахунок її вирощування на присадибних ділянках колгоспників, працівників радгоспів і службовців.

У цьому зв'язку вченими Одеського відділу м'ясного птахівництва Українського науково-дослідного інституту (УНДІП) спільно із спеціалістами обласного міжгосподарського об'єднання по птахівництву були розроблені рекомендації вирощування птиці у присадибних господарствах на основі взаємовигідної кооперації. При цьому добовий молодняк доставляли у присадибне господарство і для годівлі гусенят, наприклад, безкоштовно видавали зернофураж або комбікорм у розрахунок 2 кг на кожний кілограм м'яса, який було здано господарству. Надалі 70% вирощеного молодняку повертали господарству, а решту поголів'я залишали здавальнику безкоштовно у вигляді натурооплати [24, с. 23]. Про таку вигідну кооперацію свідчить досвід власників одного із присадибних господарств на території колгоспу імені Кутузова в Одеській області: «... доход нашей семьи за выращивание 600 гусят в течение 2,5 месяцев составил 1690 руб.» [25, с.11].

Наприкінці 80-х років велике значення приділяли гусівництву і у зв'язку з державною програмою форсування розвитку цієї галузі, ставилось завдання щодо організації ферм з розведення гусей в кожній республіці, забезпечення населення гусенятами через ППС. Необхідно було зберегти генофонд порід і породних груп гусей, яких на той час було 22. Вони знаходились на колекційній фермі ВНДТІП (1000 голів дорослих гусей), в їхньому числі: італійські, псковські лисі, великі сірі, китайські білі, переяславські, оброшинські, тулузькі, адлерські, глинясті, арзамаські, роменські, емденські, рейнські, кубанські, ландські, горьківські, шадринські, холмогорські, китайські сірі, стрічкові, тульські бійцеві, віштинес [26, с. 33]. Слід зазначити, що ці породи зберігались також у підсобному господарстві Чорнухінської птахофабрики Луганської області. Ця ферма була дублером генофондного поголів'я гусей ВНДТІП. Кількість батьківського поголів'я становило близько 2 тис. голів. Добовий молодняк реалізовували населенню для вирощування у присадибному господарстві. Слід відмітити, що серед сільського населення УРСР завжди був великий попит на добових гусенят для вирощування у присадибних господарствах.

Для того, щоб зберегти генофонд існуючих і зникаючих порід важливою виявилась розробка українських учених. Так, на базі Українського НДІ птахівництва у 80-х роках розроблено технологію кріоконсервування сперми гусаків у рідкому азоті, яка дозволяє одержувати заплідненість яєць у середньому за сезон 75-87%, а вивід гусенят 59-68% [27, с. 8]. Актуальною залишалась і тема підготовки гусок до двоциклическої яйцекладки на рік, а тому вчені Українського НДІ провели дослідження на групах різновікових гусей (1-3 роки) рейнської і великої сірої порід у дослідному господарстві «Борки» [28, с. 6-8]. Результати одержаних досліджень дозволили зробити висновок, що надання гускам 56-добового «відпочинку» у підготовчий період перед осінньою яйцекладкою і 63-добового перед весняною, а також годівля за нормами для племінного сезону сприяє кращому розвитку у них відтворювальних органів, що в подальшому позитивно відбивається на несучості, заплідненості та виводимості яєць.

У червні 1988 р. були затверджені загальносоюзні норми технологічного проектування птахівничих підприємств, відповідно до яких тривалість вирощування гусенят н м'ясо повинна становити 9 тижнів, а жива маса у цьому віці для господарств УРСР – не менше 3,7 кг [29, с. 8]. У серпні 1988 р. для стабільного розвитку гусівництва та підвищення його ефективності Держагропромом СРСР було прийнято Постанову «О мерах по дальнейшему развитию гусеводства», в якій передбачалось як пріоритетний напрям розвивати гусівництво в особистих підсобних господарствах населення [1, с. 2].

У 1990 р. за показниками виробничо-економічної діяльності птахівничих господарств одними із провідних у СРСР виявились колгоспи «Ленінська правда» Полтавської області та «Україна» Дніпропетровської області, які спеціалізувались на

розведенні гусей. У цих господарствах на гуску-несучку одержали 57 яєць, а вивід молодняку становив 72,0% [30, с. 4]. Звітних даних щодо вирощування гусенят на м'ясо у вказаній публікації не наведено. Це пов'язано з тим, що основним напрямом розвитку гусівництва в УРСР було утримання батьківського поголів'я гусей, з метою одержання інкубаційних яєць і подальшої їх передачі на ІПС для інкубування, а потім реалізації добових гусенят населенню для вирощування їх на м'ясо.

Висновки. Гусівництво в Українській РСР у період 1951-1990 рр. розвивалось завдяки наявності ферм з розведення гусей переважно у колгоспах і радгоспах. При цьому основну увагу приділяли утриманню гусей батьківського поголів'я з метою одержання інкубаційних яєць та виведення гусенят і реалізації їх населенню. Наукові розробки вчених у цей період були спрямовані на створення нових порід гусей, збереження генофонду існуючих порід і породних груп, а також розробку технологічних прийомів інкубування гусячих яєць, способів утримання і годівлі дорослих гусей та молодняку при вирощуванні на м'ясо.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні науково-організаційних засад розвитку колгоспного птахівництва радянського періоду в УРСР другої половини ХХ ст., комплексній оцінці персоніфікованого внеску українських учених у розроблення його окремих теоретичних і методологічних положень.

1. Фисинин В. Гусь – птица выгодная. Птицеводство. 1990. № 6. С. 2-6.
2. Основы промыслового птицеводства. Практическое руководство / сост. Д. И. Герасимов. Киев, 1914. 321 с.
3. Божко П. Що зробили наші дослідні станції та дослідницькі установи в справі птахівництва. Харків: Радянський селянин, 1929. 67 с.
4. Дахновський М. В., Биховець А. У., Попов А. А. Український науково-дослідний інститут птахівництва. Київ: Видавництво УАСГН, 1961. 83 с.
5. Кондратюк Н. Д. Сочетание отраслей птицеводства в колхозах. Птицеводство. 1953. № 3. С. 6-8.
6. Салеев П. Ф. Технология производства мяса гусей. Промышленное птицеводство / сост. Фисинин В. И., Тардатьян Г. А. Москва: Колос, 1976. С. 268-284.
7. Булах Ф. В. Нежинская инкубаторно-птицеводческая станция. Птицеводство. 1952. № 4. С. 16-17.
8. Милодан П. Н. Работа с колхозами птицеводами. Птицеводство. 1952. № 9. С. 8-9.
9. Дехтяренко И. Е. Мой опыт инкубации гусиных яиц. Птицеводство. 1953. № 1. С. 16.
10. Клишко В. Г. Письмо в редакцию. Птицеводство. 1952. № 11. С. 30.
11. Лелеко И. И. Птицеферма колхоза имени Сталина. Птицеводство. 1952. № 1. С. 21-22.
12. Быховец А. У., Гридасова З. М. Инкубационные свойства гусиных яиц. Птицеводство. 1952. № 1. С. 27-28.
13. Комуністична партія Радянського Союзу в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК (1898— 1971). Пер. з 8-го рос. вид. / за заг. ред. Федосеева П. М., Черненко К. У. Київ: Політвидав України, 1978. Т. 7. 1955-1959. 1981. 535 с.
14. Об организации производства яиц и мяса птицы на промышленной основе: Постановление Совета Министров СССР и Центрального Комитета КПСС от 3 сентября 1964 г., № 740. Свод законов СССР. Москва: Издательство «Известия», 1985. Т. 7. С.512-517.
15. Салеев П. Выращивание гусят в осенне-зимний период. Птицеводство. 1966. № 11. С. 15-16.
16. Курбатов А., Царенко Р., Попова И., Эскелев Т., Синичкин В. Родительское стадо гусей в клеточных батареях. Птицеводство. 1977. № 9. С. 26-27.
17. Руденко Н. Ускоренно развивать индустрию мясного птицеводства. Птицеводство. 1977. № 8. С. 2-6.
18. Коваленко А. Развитие мясного птицеводства на Украине. Птицеводство. 1977. № 8. С. 7-9.
19. Анализ производственно-финансовой деятельности объединений, птицефабрик и птицесовхозов треста «Киевптицепром» за 1978 год. Киев, 1979. 93 с.
20. Обушной И. Колхозная гусеводческая ферма. Птицеводство. 1979. № 9. С. 6-9.
21. Оноприенко Я. Гуси на Черкашине. Птицеводство. 1984. № 5. С. 19.
22. Зипер А. Выгодная отрасль. Птицеводство. 1984. № 5. С. 18.
23. Выборный И. Наша главная задача. Птицеводство. 1984. № 5. С. 20-21.
24. Литко П., Колтыков Н. Развивая начин. Птицеводство. 1979. № 5. С. 22-23.
25. Белая Е. На моем участке – 600 гусей. Птицеводство. 1979. № 9. С. 9-11.

26. Горбачева Н., Кочетов А. Породы гусей для приусадебных хозяйств. Птицеводство. 1990. № 6. С. 33-36.
27. Андреев В., Сахацкий Н., Осташко Ф. Крיוконсервация спермы гусей. Птицеводство. 1984. № 5. С. 8-9.
28. Бондаренко А. Подготовка гусынь к двухцикличной годовой яйцекладке. Птицеводство. 1984. № 5. С. 6-8.
29. *Общесоюзные нормы технологического проектирования птицеводческих помещений ОНТП 4-88.* Ростов-на-Дону, 1988. 110 с.
30. *Производственно-экономические показатели птицеводческих предприятий за 1990 год.* Птицеводство. 1991. № 6. С. 2-5.

References

1. *Fisinin V. Gus – ptitsa vygodnaya.* Ptitsevodstvo. 1990. № 6. S. 2–6.
2. *Osnovy promyslovago ptitsevodstva. Prakticheskoe rukovodstvo / sost. D. I. Gerasimov.* Kiev, 1914. 321 s.
3. *Bozhko P. Shcho zrobyly nashi doslidni stantsii ta doslidnytski ustanovy v spravi ptakhivnytstva.* Kharkiv: Radianskiy selianyn, 1929. 67 s.
4. *Dakhnovskiy M V., Bykhovets A. U., Popov A. A. Ukrainskiy naukovо-doslidnyi instytut ptakhivnytstva.* Kyiv: Vydavnytstvo UASHN, 1961. 83 s.
5. *Kondratyuk N. D. Sochetanie otrasley ptitsevodstva v kolkhozakh.* Ptitsevodstvo. 1953. № 3. S. 6–8.
6. *Saleev P.F. Tehnologiya proizvodstva myasa gusey.* Promyshlennoe ptitsevodstvo / sost. Fisinin V. I., Tardatyan G. A. Moskva: Kolos, 1976. S. 268–284.
7. *Bulakh F. V. Nezhinskaya inkubatorno-ptitsevodcheskaya stantsiya.* Ptitsevodstvo. 1952. № 4. S. 16–17.
8. *Milodan P. N. Rabota s kolkhozami ptitsevodami.* Ptitsevodstvo. 1952. № 9. S. 8–9.
9. *Dekhtyarenko I. E. Moy opyt inkubatsii gusinykh yaits.* Ptitsevodstvo. 1953. № 1. S. 16.
10. *Klimko V. G. Pismo v redaktsiyu.* Ptitsevodstvo. 1952. № 11. S. 30.
11. *Leleko I. I. Ptitseferma kolkhoza imeni Stalina.* Ptitsevodstvo. 1952. № 1. S. 21–22.
12. *Bykhovets A. U., Gridasova Z. M. Inkubatsionnye svoystva gusinykh yaits.* Ptitsevodstvo. 1952. № 1. S. 27–28.
13. *Komunistychna partiia Radianskoho Soiuzu v rezolutsiiah i rishenniakh zizdiv, konferentsii i plenumiv TsK (1898–1971). Per. z 8-ho ros. vyd. / za zakh. red. Fedoseeva P. M., Chernenka K. U.* Kyiv: Polityvydav Ukrainy, 1978. T. 7. 1955-1959. 1981. 535 s.
14. *Ob organizatsii proizvodstva yaits i myasa ptitsy na promyshlennoy osnove: Postanovlenie Soveta Ministrov SSSR i Tsentralnogo Komiteta KPSS ot 3 sentyabrya 1964 g., № 740. Svod zakonov SSSR.* Moskva: Izdatelstvo «Izvestiya», 1985. T. 7. S. 512–517.
15. *Saleev P. Vyraschivanie gusyat v osenne-zimniy period.* Ptitsevodstvo. 1966. № 11. S.15–16.
16. *Kurbatov A., Tsarenko R., Popova I., Eskelev T., Sinichkin V. Roditelskoe stado gusey v kletochnykh batareyakh.* Ptitsevodstvo. 1977. № 9. S. 26–27.
17. *Rudenko N. Uskorenno razvivat industriyu myasnogo ptitsevodstva.* Ptitsevodstvo. 1977. № 8. S. 2–6.
18. *Kovalenko A. Razvitie myasnogo ptitsevodstva na Ukraine.* Ptitsevodstvo. 1977. № 8. S. 7-9.
19. *Analiz proizvodstvenno-finansovoy deyatel'nosti ob'edineniy, ptitsefabrik i ptitsesovkhovov tresta «Kievptitseprom» za 1978 god.* Kiev, 1979. 93 s.
20. *Obushnoy I. Kolkhoznaya gusevodcheskaya ferma.* Ptitsevodstvo. 1979. № 9. S. 6–9.
21. *Onoprienko Ya. Gusi na Cherkasschine.* Ptitsevodstvo. 1984. № 5. S. 19.
22. *Zipser A. Vygodnaya otrasl.* Ptitsevodstvo. 1984. № 5. S. 18.
23. *Vybornyyu I. Nasha glavnyaya zadacha.* Ptitsevodstvo. 1984. № 5. S. 20–21.
24. *Litko P., Koltykov N. Razvivaya pochini.* Ptitsevodstvo. 1979. № 5. S. 22–23.
25. *Belaya E. Na moem uchastke – 600 gusey.* Ptitsevodstvo. 1979. № 9. S.9–11.
26. *Gorbacheva N., Kochetov A. Porody gusey dlya priusadebnykh khozyaystv.* Ptitsevodstvo. 1990. № 6. S. 33–36.
27. *Andreev V., Sakhatskiy N., Ostashko F. Kriokonservatsiya spermy gusey.* Ptitsevodstvo. 1984. № 5. S. 8–9.
28. *Bondarenko A. Podgotovka gusyn k dvukhtsiklichnoy godovoy yuytsekladke.* Ptitsevodstvo. 1984. № 5. S. 6–8.
29. *Obschесоyuznye normy tekhnologicheskogo proektirovaniya ptitsevodcheskikh pomescheniy ONTP 4-88.* Ростов-на-Дону, 1988. 110 с.
30. *Proizvodstvenno-ekonomicheskie pokazateli ptitsevodcheskikh predpriyatiy za 1990 god.* Ptitsevodstvo. 1991. № 6. S. 2–5.

Мельник В. В.

Научно-организационные основы развития гусеводства в УССР во второй половине XX столетия.

В исторической ретроспективе рассмотрено развитие гусеводства в Украинской ССР во второй половине XX в. Установлено, что разведение гусей было организовано преимущественно на фермах колхозов и совхозов, начиная с 1970-х годов – и на некоторых промышленных птицефабриках. Раскрыты основные особенности научного обеспечения гусеводства в УССР и приведены производственные и экономические показатели деятельности ферм по разведению гусей.

Ключевые слова: гусеводство, колхозы, кормление гусей, содержание гусей, выращивание гусят на мясо, инкубаторно-птицеводческие станции.

Melnyk V. V.

The scientific and organizational principles of the development of geese breeding in the Ukrainian SSR in the second half of the twentieth century.

The development of geese breeding in the Ukrainian SSR in the second half of the twentieth century considered in the historical retrospect. It is established that the geese breeding was organized mainly on the collective farms and state farms, from the 1970's – in some industrial poultry farms as well as. The main features of the scientific support of the geese breeding in the USSR have revealed and the production and economic indices of the geese breeding farms have given.

Keywords: geese breeding, collective farm, geese feeding, geese keeping, geese breeding for meat, incubation and poultry stations.

УДК 001.891:631.147:658.52«20»

В.Д. ОРЕХІВСЬКИЙ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Узагальнено теоретико-методологічні положення і практичні аспекти формування світового та національного ринку продукції органічного землеробства, з'ясовано тенденції його розвитку на початку ХХІ ст. Охарактеризовано сучасний стан виробництва органічної продукції у світі та визначено потенціал для його розвитку в Україні.

Ключові слова: тенденції розвитку, органічне землеробство, екологічно чиста продукція, ринок органічної продукції.

Ринок продукції органічного землеробства є перспективним сегментом агро-промислового ринку всіх розвинених країн світу. За даними експертів Міжнародної Федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) і Науково-дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL) нині виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції розвивається у 179 країнах світу, а обсяг ринку сягає близько 82 млрд. доларів США [1]. Це є поштовхом до розвитку органічного землеробства в Україні, стимулом до вирощування екологічно чистої продукції українськими аграріями. Останніми роками у країні спостерігається збільшення обсягу внутрішнього ринку споживання органічної продукції, зростає попит на органічні продукти харчування. Виробництво продукції органічного землеробства є практичною реалізацією концепції сталого розвитку аграрного виробництва, що передбачає поєднання захисту довкілля, економічного зростання та соціального розвитку як взаємозалежних і взаємодоповнюючих елементів стратегічного піднесення держави, що гарантує населенню високу якість продовольства як важливої складової її продовольчої безпеки [2, с. 343; 3, с. 61].

Термін «органічне землеробство» (Organic Farming) запроваджений на початку 1970-х років Міжнародною Федерацією органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), яка на сьогодні об'єднує понад 750 організацій світу [4, с. 393]. Воно загально-прийняте в англomовних країнах ЄС та США і означає такий спосіб сільськогосподарського виробництва, за якого для одержання екологічно чистої продукції